

Platser i nationalstatens gränsland

Om asylboendet som rum och diskursiv konstruktion

Abstract

This thesis examines the discursive construction of housing for asylum seekers in Sweden. Housing accommodations for asylum seekers are located within the confines of the nation state, whilst their inhabitants simultaneously are excluded from the nation state figured as political community. This illustrates the ambiguous position of stateless individuals within the international system of nations states and in relation to Sweden specifically.

By discussing the relationship between discourse and material spatiality and by framing this discussion within theoretical conceptions of inside/outside and the border separating the two, I argue that asylum seekers defies this very division. Their housing accommodations are discursively framed as both outside and inside the sphere of the nation. This reflects an inability of our political language to make sense of the asylum seeker and the places constructed for this group. Simultaneously, precisely this ambiguity enables the housing of asylum seekers to be controlled by the state.

Nyckelord: asylsökande, anläggningsboende, Agamben, migrationspolitik, nationalstaten

Antal ord: 9317

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
1.1 De asylsökandes geografi.....	2
1.2 Syfte och frågeställning.....	3
1.3 Hur undersökningen genomförs.....	4
2 Ett teoretiskt perspektiv på den asylsökandes geografi.....	8
2.1 Den asylsökande och nationsformen.....	8
2.2 Den asylsökande och nationalstaten.....	10
2.3 Asylsökande som teoretiskt fenomen och asylsökandes boende.....	12
3 Konstruktionen av den asylsökandes boende.....	13
3.1 Den konstruerade platsen.....	13
3.2 Den kontrollerade platsen.....	17
4 Slutsatser.....	22
5 Referenser.....	25

1 Inledning

Den som söker asyl har utträtt ur ett land och ansöker om att få uppehålla sig inom ett nytt. Detta innebär att personer som söker asyl befinner sig inom en nationalstat som geografisk bestämning, samtidigt som de saknar tillträde till nationen som politisk gemenskap. Därför kan asylsökande sägas befinna sig i en komplicerad relation till nationalstaten och det internationella systemet av nationalstater, där de å ena sidan framstår som inneslutna och å andra sidan som utslutna (jfr. Vitus, 2011:96ff). Det är utifrån detta faktum min undersökning tar sin utgångspunkt.

Hannah Arendts teoretisering av statslöshet och rättigheter spelar en central roll för forskning om människor som står utanför statsystemet. De mänskliga rättigheterna, menar Arendt, går inte att upprätthålla för de människor som befinner sig utanför de politiska gemenskaper som utgörs av nationalstaterna. Det är nämligen nationalstaten som utgör verktyget för att införliva de rättigheter som tillfaller människor (Arendt, 1958:90ff; Owens, 2009:34ff; Brown, 2011:102). Därigenom sätter Arendt fingret på statslösas kollektiva utsatthet. Idag är personer som söker asyl ofta individer som varit tvungna att fly från krig eller förföljelse (RIR 2012:23, s. 9). Att försöka begripliggöra asylsökande och förstå deras relationer till det etablerade systemet av nationalstater framstår mot denna bakgrund som ett mycket angeläget forskningsområde.

Ur ett juridiskt perspektiv är den asylsökande en person som har ansökt om uppehållstillstånd i ett land där hon inte är medborgare. För att få en ansökan om asyl beviljad behöver man klassas som flykting och bedömas vara i behov av skydd (Mänskliga rättigheter art.14; European Union Agency for Fundamental Rights, 2013:43; Migrationsverket 1; UNHCR 2). Den asylsökande är alltså en person som har flytt men som ännu inte erkänts som flykting eftersom prövning av hennes ansökan ännu inte har slutförts. De människor vars asylansökningar blir nekade kan skickas tillbaka till de länder som de lämnat (UNHCR 1), ibland med förödande konsekvenser (Schuster, 2005:610ff). Både på europeisk och på nationell nivå finns det ytterligare regleringar för tilldelande av flyktingstatus, vilket då också innebär att man kan ansöka om asyl på andra grunder än de som regleras och fastslås genom FN. I Sverige regleras dessa genom Utlänningslagen och ger möjlighet att söka asyl som ”övrigt skyddsbehövande” (UtlL kap 4. §2; kap.5 §1). Dessutom har EU ett eget samarbete rörande migrations- och flyktingpolitik. Ett viktigt inslag i denna är den så kallade Dublinförordningen, som fastslår att en människa bara ska kunna ansöka om asyl i ett land som är anslutet till förordningen och att det land som är ansvarigt för att pröva en asylansökan, är det land dit personen först anlände (EG nr. 343/2003).

Min uppsats kommer dock undersöka de asylsökande som ett politiskt, snarare än som ett juridiskt, fenomen. För att kunna förändra den asylsökandes faktiska situation och möta den utsatthet som präglar deras tillvaro behöver vi teoretiskt förstå den här gruppen. Jag kommer att argumentera för att en sådan förståelse av asylsökande bör ta sin början i dubbelheten i relationen mellan den geografiska platsen de befinner sig på samt den politiska gemenskap de inte är fullvärdiga medlemmar av och jag kommer att göra detta genom att fokusera på asylsökandes boende i Sverige. Dessa boenden ligger innanför den svenska statens gränser, men människorna som ska bo där är inte erkända som fullvärdiga medlemmar av Sverige som politisk gemenskap.

1.1 De asylsökandes geografi

Samtidigt som den asylsökandes situation alltså präglas av en otydlighet i relationen till den politiska gemenskap hon aspirerar på att inträda i, befinner hon sig alltid innanför de territoriella gränserna för någon nationalstat. Här uppstår det en otydlighet i hur det geografiska förhåller sig till det politiska. Denna otydlighet kan fungera som en utgångspunkt för principiellt intressanta frågor om vad en nationalstat är och vad tillhörighet till en nationalstat innebär. Asylboendet befinner sig innan nationalstatens gränser, samtidigt som det är en plats som är konstruerad för personer som inte fullt ut tillhör nationalstaten som politisk gemenskap. Asylboendet befinner sig alltså i skärningspunkten mellan de geografiska och de politiska dimensionerna av nationalstaten. Dessa båda bestämmelser av nationalstaten är relaterade till varandra – Sveriges riksdag stiftar till exempel lagar som gäller i den geografiska enheten Sverige – men asylboendets karaktär av att ligga inom det svenska territoriet men samtidigt vara en plats för personer som inte är medborgare, antyder en komplexitet i relationen mellan nationalstaten som territorium och nationalstaten som politisk organism. Centralt här blir därmed relationen mellan det rumsliga och det politiska, som i sin tur leder till frågor kring hur politiken sträcker sig in i det fysiska rummet. Min undersökning av asylboendet relaterar därigenom till större frågor om nationen som territoriell och politisk enhet.

Jag kommer att diskutera denna problematik utifrån teoretiseringar av begreppen ”insida”, ”utsida” och ”gränsdragningar” (jfr. Sandhu, 2002), i relation till nationsformen och dess funktion som systematisering av världen. Wendy Brown (2011) diskuterar i boken *Inhägnade stater, avtagande suveränitet* kopplingen mellan politik och rum. Hon refererar till Carl Schmitts idé om att territoriella uppdelningar utgör utgångspunkt för den politiska suveräniteten. Det är genom rummet, menar Schmitt, som *nomos*, alltså lagen, får sin ursprungliga betydelse: *nomos* är den form i vilken politiken blir rumsligt synlig och ”varje *nomos* består av det som ligger inom dess egna gränser”. Ur det här perspektivet är alltså nationens rumsliga dimension helt central för nationens politik (jfr:

Horner & Rule, 2013). Asylboendet blir för mig ett fenomen som illustrerar den här kopplingen.

Jag kommer specifikt att studera den boendeform som kallas för *anläggningsboenden*. Dessa är i regel vanliga boende utplacerade i bostadsområden eller samlade i samma område och den asylsökande kan här röra sig fritt. Utöver anläggningsbostäder kan asylsökande också bo i så kallat *eget boende*. Med detta avses att man på egen hand ordnar boendeplats hos, till exempel, släktingar eller vänner som redan bor i Sverige. Den asylsökande bor alltså här hos en annan privatperson (Boverket, 2008:28ff,47; Migrationsverket 2). *Eget boende* kommer att lämnas utanför denna undersökning, då denna boendeform inte utgörs av rum vars enda funktion är att inhysa asylsökande. Vid de tillfällen som jag använder begreppen ”bostäder” och ”asylboenden” är det alltså anläggningsboenden som åsyftas¹.

1.2 Syfte och frågeställning

Min ambition med denna undersökning är alltså att studera de platser som utgör de asylsökandes bostäder, i form av så kallade anläggningsbostäder. Detta vill jag göra, dels mot bakgrund av kopplingen mellan politiska idéer och fysisk rumslighet, och dels mot bakgrund av asylsökandes ambivalenta relation till nationalstaten som politisk gemenskap. Utifrån denna ambition formulerar jag följande övergripande frågeställning:

Hur kan man förstå de platser som utgör de asylsökandes boenden?

För att kunna besvara denna frågeställning har jag formulerat två underfrågeställningar. Den första av dessa svarar mot uppsatsens teoretiska fokus utifrån begreppen ”insida”, ”utsida” och ”gränsdragningar”. Den andra svarar mot uppsatsens empiriska fokus på asylboendet. Dessa två underfrågeställningar är:

I. Vilken bild av de asylsökandes situation framträder utifrån de teoretiska begreppen ”insida”, ”utsida” och ”gränser” mellan dessa?

II. Hur konstrueras Svenska asylboenden i policydokument och regleringar?

För att nagla fast hur vi kan förstå den asylsökandes boende, behöver jag alltså först ha en föreställning om hur vi teoretiskt kan förstå asylsökande som fenomen i förhållande till nationalstaten och världen inom vilken hon existerar. Den första av dessa underfrågeställningar kommer att behandlas i undersökningens andra kapitel, som är en teoretisk diskussion av asylsökande som fenomen. Den andra underfrågeställningen kommer att besvaras genom den empiriska analys som

¹ Det bor 35128 personer i *anläggningsbostäder* vilket utgör ca. 66,5% av de personer som bor i Migrationsverkets mottagningssystem. Inom *eget boende* bor det 16 270 personer och 1425 bor inom *övrigt boende* vilket omfattar bland annat sjukhusvistelse och familjehemspplacerade barn (Migrationsverket 5).

genomförs i kapitel tre. Samtidigt som jag har valt att skilja dessa båda åt, är de nära sammanflätade med varandra och den empiriska analys som genomförs i kapitel tre följer ur den teoretiska diskussion som förs i kapitlet innan.

Jag har valt att avgränsa undersökningen till att endast studera asylboenden i en svensk kontext, med fokus på den boendeform som benämns som anläggningsbostäder. Jag hoppas därigenom kunna bidra med nya perspektiv kring hur man kan förstå svensk asylpolitik, men också lyfta fram asylboendets rumslighet som studieobjekt. Den forskning som diskuterar asylsökandes och flyktingars boenden utifrån liknande teoretiska utgångspunkter som jag tar avstamp i, tenderar att lägga fokus på de lägerliknande förhållanden som förekommer i vissa länder (jfr. Buckel & Wissel, 2010; Ramadan, 2012). I min undersökning ligger istället fokus på de öppna anläggningsbostäder som finns i Sverige – bostäder som ligger sida vid sida med svenska medborgares bostäder och bostadsområden inom vilka den asylsökande kan röra sig fritt. Schierups och Ålund beskriver den svenska asylpolitiken som historiskt sett öppen och accepterande (2011:47). Detta sätter Sverige i kontrast till de länder där asylsökande oftare lever under lägerliknande förhållanden och med detta i åtanke bidrar min avgränsning till Sverige förhoppningsvis till att min undersökning kompletterar forskningen om migration och asylsökande. Dessutom syftar min undersökning till att lyfta fram teoretiska perspektiv som kan hjälpa oss att förstå asyl som fenomen. I förlängningen tror jag att ökad teoretisk förståelse för asylsökandes situation och levnadsvillkor är en förutsättning för en förändring för en stor grupp människor som befinner sig i en utsatt situation.

Slutligen är det viktigt att påpeka att den typ av analys som jag kommer att göra, som handlar om asylsökandes i relation till nationalstatens gränser och dess rumslighet, inte innebär att jag betraktar asylsökande som tömnda på möjligheter att agera som politiska aktörer. Till exempel analyserar Isin (2009) hur statslösa kan kräva rättigheter som att de vore medborgare, trots att de saknar formellt medborgarskap. Min analys är mer teoretiskt orienterad och handlar om asylsökande som fenomen i en värld strukturerad kring nationsformen som sådan och min undersökning syftar därmed till att komplettera mer aktörsorienterade utgångspunkter.

1.3 Hur undersökningen genomförs

Varje vetenskaplig undersökning bygger på olika föreställningar om vilka tillvägagångssätt som är lämpliga för att kunna besvara de frågor som vägleder forskningsprocessen. De verktyg man använder och de val man gör betingar också forskningsprocessen och dikterar villkoren för vilka slutsatser som blir möjliga att sluta sig till. Detta aktualiserar vikten av att vara tydlig med vilka metodologiska utgångspunkter som är vägledande för forskningsprocessen och i detta kapitel kommer jag redovisa de som denna uppsats utgår från.

1.3.1 Diskurs och rum

Bärande för denna uppsats är föreställningen om att det finns en relation mellan det diskursiva och det rumsliga. Detta är en vetenskapsteoretisk föreställning. Syftet med detta avsnitt är att förklara hur jag ser på denna relation.

Begreppet diskurs är svårdefinierat. I Iver B. Neumanns metodbok *Mening, Materialitet, Makt* erbjuds vi redan i bokens första kapitel ett flertal olika sätt att beskriva diskursbegreppet. Språkliga system, institutionaliserade praktiker, vardagligt tal och utsagor vilka producerar mening, formar eller betingar de företeelser om vilka de uttalar sig och världen som sådan, är några av försöken att sätta fingret på vad diskursbegreppet åsyftar (2003:15ff). Trots begreppets pluralistiska karaktär finns det en tydlig linje som löper genom de olika sätt som begreppet beskrivs på. Diskurser är system av utsagor, vilka kan manifesteras sig på olika sätt men som *producerar* kunskap om världen.

På det här sättet kan man säga att den materiella världen får mening för oss och ger sig till känna först när den fångas in och omsluts av ett system av språkliga och talade ritualer, institutioner, praktiker och utsagor. Liknande resonemang om diskurs och meningsskapande i relation till fysisk materialitet går att finna hos Brown (2011). Brown visar, med fenomenet murar som exempel, att dessa inte har någon inneboende och beständig mening: muren, som rumslig utsträckning, blir bärare av mening först när den framträder diskursivt (Brown, 2011:80ff). På motsvarande sätt förhåller jag mig till asylboendets rumslighet: för att den fysiska miljön ska bli meningsfull för oss behöver den omslutas av diskurser.

På detta sätt *skapar* diskurser kunskap om hur världen är. Detta innebär då också att det diskursiva producerar kunskap om det rumsliga; vår kunskap om rummet betingas, skapas och formeras av den diskursiva formation som omgärdar det. Mitt förhållningssätt till det rumsliga blir att undersöka diskurser som ger de asylsökandes boende mening; som konstruerar deras materialitet som betydelsebärande och som gör att vi förstår asylboendet som en speciell typ av rum, med en uppsättning speciella innebörder.

1.3.2 Texten som studieobjekt

För att jag ska kunna besvara min andra frågeställning om den diskursiva konstruktionen av asylboendet så behövs ett material att studera. I min uppsats kommer detta material att utgöras av olika typer av textdokument. För att texten ska kunna avkrävas mening så behöver den *tolkas*, i bemärkelsen att texten framstår som meningsfull först när den framträder för en läsare (Bergström & Boréus, 2005:23). Ett förhållningssätt som är grundläggande för denna uppsats är alltså att texten inte har mening oberoende av de människor som handskas med den. Detta innebär att jag, när jag studerar texten, formar och betingar den mening som jag härleder ur den. Det sätt som jag läser texten på och den mening som jag härleder ur denna, är alltså inte oberoende av mig som uttolkare.

Som framgick under den förra rubriken är det teoretiska begreppet ”diskurs” centralt för min undersökning. Neumann beskriver att det första steget vid analyser av diskurser handlar om att formulera avgränsningar över vad som ska studeras. Inga diskurser, menar Neumann, är oberoende av andra, samtidigt som den mening olika sociala sekvenser fylls med kan skilja sig mellan dem som tolkar dessa. Detta medför att olika sociala fenomen relaterar till olika diskurser, men också att de kan fyllas med olika mening även inom samma diskurs. Detta leder till ett ständigt avgränsningsproblem, då det inte går att dra en tydlig linje för var en diskurs börjar och slutar (Neumann, 2003:52f).

I min analys har den huvudsakliga ambitionen varit att undersöka hur diskursen som omgärdar asylboendet konstruerar dessa platser, men också att spåra de procedurer som gör dessa platser till spelrum för olika kontrollmekanismer. Det centrala i analysarbetet har varit att lokalisera utsagda föreställningar som omgärdar asylboendet. Detta görs genom att studera hur centrala textstycken formuleras, varför vissa ordval förekommer och vilka föreställningar som kan förklara dessa. Den typ av frågor som väglett mig i det praktiska analysarbetet har därför kringlat det utsagda och explicita i analysmaterialet, om hur språket bärs upp av antaganden och föreställningar vilka producerar mening kring asylboendets rumslighet. Men också frågor om hur språket fungerar som verktyg för kontroll. Genom att gå i närkamp med analysmaterialet på detta sätt ges möjlighet att synliggöra de mekanismer, idéer och praktiker som reproduceras och som i sin tur skapar en föreställning om vad asylboendet är för plats. Jag gör inte anspråk på att formulera en komplett eller slutgiltig förteckning över den diskursiva konstruktionen av asylboendet. Snarare kan man läsa min analys som ett förslag på ett antal centrala karaktärsdrag i de diskurser som omgärdar och definierar asylboendet.

Mitt tillvägagångssätt i denna undersökning skiljer sig därmed från de tekniska och ganska specifika diskursanalytiska metodologier som utvecklats av till exempel Ernesto Laclau och Chantal Mouffe, Norman Fairclough samt från Neumanns egen diskursanalytiska metod (jfr. Neumann, 2003:60f,86). Snarare är denna uppsats en politisk-teoretisk undersökning som använder sig av diskurs som ett teoretiskt begrepp för att förklara hur verkligheten blir vetandegjord för människor. Metodologiskt arbetar jag med en textanalytisk metod där jag försöker förstå vilka diskurser som påverkar hur asylboendet konstitueras som plats. Detta förhållningsätt vägleder i sin tur den empiriska undersökningen och hur jag läser texterna som jag analyserar.

1.3.3 Material

Det material jag använder mig av i denna uppsats består inte av en avgränsad och tydligt utformad textsamling. Istället har jag efterhand arbetat mig fram till en samling texter som framstår som relevanta för mitt problem. Då min uppsats i första hand riktar sig mot relationen mellan den diskursiva och den rumsliga dimensionen av den asylsökandes boende, behöver jag ett material som kan sägas

utgöra en del av den diskursiva formation som omgärdar den asylsökande och hennes boende.

Den diskursiva formation som jag här är intresserad av att undersöka sträcker sig emellertid genom allt från det politiska språket, vardagligt tal, till informella praktiker: en diskurs är med andra ord inte något som man, i sin helhet, finner i *en* text, *ett* tal, *en* institutionalisering. Detta förutsätter att jag gör vissa avgränsningar. De materialavgränsningar som har varit vägledande när jag har utformat mitt empiriska material är styr av att jag endast undersöker den asylsökandes boende i en svensk kontext. Den andra avgränsningen är att jag har valt att titta på mitt undersökningsområde genom den myndighetsutövning som riktas mot gruppen asylsökande och deras boende.

Mitt material kommer således att utgöras av lagtexter, med tillhörande förarbeten och propositioner, riktlinjer och styrdokument vilka på olika sätt reglerar den politik som omgärdar den asylsökandes boende. Dessa texter utgör en del av de diskurser som skapar mening och kunskap om vad den asylsökandes boende *är* för något. Man ska med andra ord inte läsa min uppsats som en undersökning som endast berör just dessa texter. Snarare är materialet ett diskursivt nyckelhål vilket jag tittar igenom för att få en bild av hur asylboendet konstrueras.

Det konkreta material som jag använder mig av i denna undersökning består av *Proposition om asylsökande m.m* samt *Lagen om mottagande av asylsökande*, *Handbok för migrationsärenden* vilket är ett hjälpmedel för anställda vid Migrationsverket, *SIS-WA2:2011 – Lägenhetsboende för asylsökande(ABO)* som är ett styrdokument som reglerar anläggningsbostäder, *Att bo i Migrationsverkets lägenheter* vilket är boendeinformation som tilldelas inflyttande asylsökande. Jag har kommit fram till att detta är ett lämpligt material genom att göra en bred inläsning av olika nyckeltexter i den svenska migrationspolitiken och kommit fram till att dessa texter är centrala för regleringen av asylboendet.

2 Ett teoretiskt perspektiv på den asylsökandes geografi

I det här avsnittet kommer jag att besvara min första frågeställning, som handlar om hur man teoretiskt kan förstå asylsökande i relation till enskilda nationalstater och till nationsformen som sådan. Till min hjälp i detta projekt tar jag resonemang hämtade från Giorgio Agamben och Étienne Balibar. De begrepp som kommer vara vägledande för mig i denna diskussion är ”insida”/”utsida” och ”gränser”. Jag kommer, under den första rubriken, att diskutera asylsökande i relation till ”nationsformen” – det vill säga nationen som grundläggande beståndsdel av världens politiska organisation. Det andra avsnittet handlar istället om asylsökandes relation till den enskilda nationalstaten.

Det är viktigt att understryka att jag är ute efter att undersöka asylsökandes relation till nationen och nationsformen som politiska fenomen, snarare än till konkreta och faktiskt existerande enskilda nationalstater. En sådan analys kommer att göras av asylboendet i det empiriska kapitlet. Detta avsnitt besvarar däremot en teoretisk fråga på en högre abstraktionsnivå.

2.1 Den asylsökande och nationsformen

Som nämnts i min inledning finns det en spänning mellan nationalstaten som fenomen och den asylsökande. För att närma mig denna spänning vänder jag mig till den italienska filosofen Giorgio Agamben och hans diskussion om förhållandet mellan insida och utsida. Det kommer framträda en bild av förhållandet mellan dessa två begrepp som grundar sig i att språket om en insida också alltid förutsätter förekomsten av en utsida.

”Det är inte undantaget”, skriver Agamben, ”som undandrar sig regeln, utan regeln som ger plats åt undantaget genom att suspendera sig självt och bara på så sätt konstituera sig som regel, genom att förbli i relation till undantaget” (Agamben, 2010:30). För Agamben är suveränen, så som denna framträder hos Carl Schmitt, den som kan besluta om undantaget (Agamben, 2010:27; Vaughan-Williams, 2009:8). Den suveräna makten symboliserar då den politiska ordningens gränser och suveränen besitter möjligheten att kunna ställa vissa personer utanför denna ordning. I citatet tycks Agamben mena att ordningen återinskriver sig självt genom att alltid upprätthålla ett förhållande till det som den själv *inte* omfattar – det som befinner sig på *utsidan* om ordningen. Detta upprätthållande verkar genom att ordningen avsäger sig sin egen giltighet.

Ordningen konstituerar alltså sin egen giltighet, genom att skapa det som står *utanför* ordningen. Vidare består ”den särskilda ’kraften’ hos lagen i förmågan att upprätthålla en relation till något yttre” (Agamben, 2010:30); den rättsliga normen får sin giltighet genom upprätthållandet av en relation till det icke-juridiska (Agamben, 2010:32). Insidan behöver alltså en utsida för att kunna vara möjlig. Denna utsida produceras genom att ordningen har mandat att avsäga sig sin egen giltighet och genom denna manöver skapa undantaget. På det här sättet blir det exkluderade konstituerande för det som är inkluderat.

Utifrån denna teoretiska horisont blir det möjligt att tänka kring den asylsökandes relation till nationsformen. Insidan, menar Agamben, är i behov av en utsida för att upprätthålla distinktionen mellan de båda: utan en utsida, kan ingenting befinna sig på insidan. Låter vi här nationsformen ikläda sig rollen som insida och den asylsökande ta rollen som utsida, konstitueras den asylsökandes situation av att hon *inte* är fullt ut innesluten i systemet, det vill säga att nationsformen inte omsluter henne eftersom hon ännu inte erkänts rätten att befinna sig inom nationen där hon ansökt om att få stanna. Utifrån det här perspektivet förutsätter nationsformen därför ständigt något som står *utanför* den, som *inte kan inkluderas* eller som utgör ett *undantag* från den. Denna situation av att stå utanför nationsformen, som den asylsökande kan sägas representera, framträder utifrån Agamben (2010:29ff) som en ständigt närvarande nödvändighet för nationsformen som sådan. Denna utsida uppkommer inte heller *oberoende* av insidan. Asyl blir här ett fenomen som följer med nödvändighet ur hur det internationella samfundet är formerat, där denna ansökan om erkännande ingår. Detta illustreras till exempel av hur de mänskliga rättigheterna fastslår rätten att lämna en nation, men inte garanterar en rättighet att inträda i en ny (Pécoud & de Guchteneire, 2006:69ff), vilket innebär att de mänskliga rättigheternas beskrivning av det internationella systemet av nationalstater förutsätter möjligheten av människor som saknar medlemskap i en nationell politisk gemenskap.

Detta ger två insikter. Den första är att den asylsökande kan ses som ett förkroppsligande av den utsida som konstituerar det internationella systemet av nationalstater. Den andra är att asylsökande, som utsida, skapas genom att det internationella systemet av nationalstater fungerar på ett visst sätt. Systemet som helhet skapar undantaget från systemet – de som inte ingår, som står utanför nationsformen, men som samtidigt existerar och lever i världen. Samtidigt måste de asylsökande fysiskt befinna sig någonstans; de befinner sig alltid på den territoriella insidan av systemet av nationalstater. Detta väcker frågor kring hur platsen där asylsökande bor på konstrueras, vilket kommer behandlas i undersökningens empiriska kapitel.

2.2 Den asylsökande och nationalstaten

Vi förflyttar oss nu från den asylsökandes situation i förhållande till ett internationellt system av nationalstater till hur vi kan beskriva henne i förhållande till den enskilda nationalstaten som politisk ordning. Relationen mellan de teoretiska begreppen insida och utsida kommer här att vidareutvecklas utifrån Agamben, med fokus på hur man kan förstå utsidan som *inkluderad i insidan*.

Vid en första anblick förefaller den asylsökande befinna sig i en situation där hon är exkluderad från och befinner sig på utsidan av den politiska ordningen; hon är inte medborgare och en del av det beslutande *demos*. Deidrie Conlon och Nick Gill (2013) beskriver också vad som kan förstås som en annan typ av exkludering av den asylsökande, nämligen hur asylsökande utrustas med verktyg för att delta som medlemmar i ett västerländskt liberalt samhälle, men hur detta samtidigt görs med mekanismer som kväver den asylsökandes egen röst och som bakbinder henne som autonom varelse (Conlon & Gill 2013:250). På det här sättet konstrueras en idealbild för vad som krävs för inkludering som i sin tur begränsar de här människornas autonomi. De exkluderande dimensionerna av de asylsökandes tillvaro rör alltså inte bara deras uteslutning från ett beslutsfattande *demos*, utan tycks också ta sig andra former.

Trots att asylsökande framstår som exkluderade, är detta en grupp som den politiska ordningen ständigt riktar insatser mot och som, trots allt, förstås som måltavlor för politiska åtgärder utifrån den politiska insidans förståelsehorisont. Detta manifesteras tydligt genom att det är den politiska ordningen som beslutar om erkännandet av de asylsökandes rätt att befinna sig inom nationen, men också genom att man riktar politik mot dessa under den tid de väntar på beslut. I Sverige kan detta bland annat illustreras genom de sysselsättningsinsatser, biståndspolitiska åtgärder och bostadspolitiska regleringar som omgärdar de asylsökande (LMA1994:137; RIR 2012:23 s.33). Samma typ av åtgärder kan vi också se i andra länder, bland annat genom den gemensamma asylpolitik som förs av medlemsländerna i EU samt Norge, Island, Lichtenstein och Schweiz (Migrationsverket 1; European Union Agency for Fundamental Rights, 2013:61ff.).

Agambens idé om en ”inkluderande exkludering” bidrar med en teoretisk förståelse som kan användas som bollplank för att förstå den asylsökandes situation i förhållande till den politiska ordningen. Agamben utvecklar denna idé genom att diskutera *Homo Sacer* - en juridisk figur i romersk rätt - som är inkluderat i den politiska kroppen genom att vara just det som står utanför denna kropp. För Agamben definieras den politiska ordningen av det som utesluts ur den politiska ordningen och på detta sätt blir det uteslutna i förlängningen en del av denna ordning. Detta teoritiserar Agamben som ett ”undantagstillstånd”, vilket han menar har blivit permanent i den samtida politiken (Agamben, 2010:179). Om vi översätter detta till den asylsökandes situation, så går det att säga att denna grupp är exkluderad genom att inte vara en del av den politiska gemenskapen - de saknar medborgarskap med tillhörande fullvärdiga rättigheter - men samtidigt

inkluderad genom att ingå i och karaktärisera ett politiskt system som bygger just på en uppdelning mellan exkluderade och inkluderade. Den här typen av ”inkluderande exkludering” manifesteras också genom de politiska insatser som riktas mot gruppen asylsökande på olika sätt; trots att de asylsökande är exkluderad från den politiska ordningens beslutsfattande *demos*, förefaller ändå den politiska ordningen förstå dem som måltavlor för politiska åtgärder. De texter som konstruerar asylboendet som kommer att analyseras senare i uppsatsen kan ses som exempel på hur den här relationen manifesteras i konkret politik.

Dessa resonemang relaterar till hur Étienne Balibar försöker dekonstruera föreställningar om gränser och gränsdragningar. Han menar att varje föreställning av insida/inkludering och utsida/exkludering, också förutsätter en föreställning om en entydig gräns mellan dessa (Balibar, 2009:15, 89). Gränsdragningen utgör då den punkt där insidan övergår i utsidan, eller där den inkluderade övergår i den exkluderade. Det är just denna föreställning om entydiga gränser som han ifrågasätter. Utifrån Balibar blir det möjligt att resa frågor kring innebörden av att personer som söker asyl varken kan ses som entydigt exkluderade eller inkluderade, eftersom detta samtidigt innebär att det inte blir möjligt att göra en tydlig gränsdragning. Den asylsökande kommer att stå med ett ben på vardera sida om gränsen.

På det här sättet framträder asylsökande som både exkluderade och inkluderade. Detta av två anledningar. För det första, eftersom insida och utsida konstituerar varandra som begrepp innebär detta att det ena inte kan finnas utan det andra: en insida förutsätter en utsida. På så sätt så inkluderas utsidan i insidan, genom att göra insidan möjlig som begrepp (Agamben, 2010:29ff). För det andra så är asylsökandes status som icke-medborgare i sig ett resultat av hur den politiska ordningen är formerad. Gränsdragningar mellan vilka som står innanför och utanför den politiska gemenskapen, är alltid politiska, vilket innebär att även de exkluderade är inkluderade i en politisk ordning som bygger på denna uppdelning. Samtidigt som dessa personer alltså utesluts ur gemenskapen, så riktas hela tiden politiska åtgärder mot denna utsida. Dessa former av ”inkluderande exkluderingar” kompliceras ytterligare av att asylsökande alltid befinner sig inom den territoriella nationens gränser. Den asylsökande är ständigt bärare av en dubbelhet av att befinna sig både innanför och utanför den politiska ordningen, vilket medför att den politiska ordningen som omgärdar nationalstaten inte fullt ut svarar mot den territoriella gräns som rumsligt konstituerar insidan och utsidan för nationen. Det faktum att asylsökande alltid befinner sig *inom* en territoriell nation ställer frågor till oss hur vi ska förstå relationen mellan den politiska ordningen och platsen – och inte minst hur dessa platser, inom och utanför nationen, konstrueras.

2.3 Asylsökande som teoretiskt fenomen och asylsökandes boende

Som avslutning på uppsatsens teoretiska del kommer jag att nu summera mina teoretiska reflektioner och försöka resa ett antal frågor inför den empiriska undersökningen. Utgångspunkten för dessa teoretiska reflektioner kring den asylsökande som fenomen har tagits i Agambens teoretisering av begreppen inkludering och exkludering, insida och utsida. Trots att sättet som dessa begrepp framträder i mina två reflektioner är nära besläktade med varandra, används de för att förstå asylsökande på två olika sätt: i den första reflektionen föreslås att språket om insida eller inkludering också förutsätter förekomsten av en utsida eller exkludering – det kan endast förekomma en insida eller något inkluderat om det också förekommer en utsida eller något exkluderat. I den andra reflektionen diskuteras istället hur utsidan eller det exkluderade samtidigt är inkluderat inom insidan, genom att det är insidan som beslutar om vad som ska vara innanför/utanför den. Det som framträder är alltså att man inte kan tala om en insida utan att också tala om en utsida, men också att relationen mellan dessa två begrepp gör att utsidan kan förstås som en del av insidan.

Den asylsökandes utanförskap framträder alltså som sprungen ur nationsformen som insida. Asylboendet utgör en punkt där nationen som territoriell avgränsning och som politisk gemenskap konfronteras med varandra, men också med den utsida som får en mänsklig skepnad genom den asylsökande. Om den asylsökande som fenomen utgör en konstituerande utsida i förhållande till nationsformen väcks det frågor kring vad hennes boende symboliserar, vilken politisk status detta har och hur det konstrueras. I synnerhet eftersom asylboendet befinner sig inom nationalstaten som territorium, men är en plats för människor som inte tillhör nationalstaten som politisk gemenskap.

Det andra teoretiska avsnittet utgår från förhållandet mellan den *enskilda nationen* och människor som söker asyl. Trots att asylsökande förefaller befinna sig på utsidan, genom att vara exkluderade från den politiska gemenskapen, omsluts hon av insidan, då det riktas politik mot henne i olika former samt att den politiska gemenskapen beslutar om hennes asylansökan. Man kan därför förstå henne som ”inkluderande exkluderad”. Det som asylboendet här aktualiserar är hur den politiska gemenskapen konkret sträcker sig ut mot den asylsökande, agerar mot och kontrollerar henne. Men också hur den problematik kring gränsdragningar som den asylsökande föranleder, tar sig uttryck i rummet.

Utifrån dessa teoretiska avsnitt framträder två olika teman för de frågor som väcks gällande den asylsökandes boende. För det första frågor som kretsar kring vilken mening som asylboendet är bärare av och hur rummet konstrueras. För det andra om hur asylboendet blir en plats för politisk kontroll. Dessa två teman kommer att fungera som en disposition för min presentation av den empiriska analysen.

3 Konstruktionen av den asylsökandes boende

I den här delen av uppsatsen kommer jag att analysera två återkommande teman i materialet som jag har försökt att nagla fast utifrån den teoretiska diskussionen ovan. Det första temat fokuserar på hur den asylsökandes boende diskursivt konstrueras i det empiriska materialet. Det andra temat handlar istället om hur asylboendet konstrueras som en plats för kontroll. Vart och ett av dessa teman kommer i sin tur att bestå av två olika avsnitt². Tillsammans svarar dessa två teman gentemot undersökningens andra underfrågeställning, som handlar om hur asylboendet konstrueras som plats.

3.1 Den konstruerade platsen

3.1.1 Det annorlunda boendet

Ett återkommande tema i materialet är att asylboendet beskrivs som något annorlunda – att detta är boende som, i någon bemärkelse, skiljer sig från det normala. Rummet framträder, så att säga, som avvikande från ordningen:

En logiplats eller ett boendetrymme är ingen bostad i vanlig mening. Det rör sig om en offentligrättslig förmån och inte om något civilrättsligt.

(Migrationsverket 4:865)

I citatet ovan kan vi utläsa att den asylsökandes boende inte är en vanlig bostad. Detta preciseras med att asylboendet förstås som en ”offentligrättslig förmån” snarare än ett civilrättsligt kontraktsförhållande. Detta innebär att asylboendet är att betrakta som en relation mellan den asylsökande och staten, boendet är en ”förmån” som staten tillhandahåller, snarare än en relation mellan privatpersoner, som till exempel mellan en hyresgäst och en hyresvärd. Genom att beskriva den asylsökandes boende på detta sätt, ställs det i kontrast till det normaliserade, inkluderade och ”vardagliga” boendet. Vid en första anblick förefaller kanske

² I materialet benämns dock dessa bostäder på olika sätt, då terminologin som används på myndighetsnivå har genomgått vissa förändringar över tid. Därför kommer dessa boenden ibland att benämnas som *förläggningar* i de citat som används (jfr. Migrationsverket 4:863). Begreppet *mottagningsenhet* kommer också dyka upp i citaten och åsyftar de enheter inom Migrationsverket som ansvarar för den asylsökandes boende. Alla asylsökande är registrerade vid mottagningsenhet även ifall de bor inom *eget boende*, dvs. *inte* bor inom ramarna för anläggningsboende (Migrationsverket 2).

formuleringen oskyldig. Emellertid bärs citatet upp av en föreställning om det normala och det onormala, det vanliga och det ovanliga, det som inkluderas och det som exkluderas. Detta språk förutsätter att det är meningsfullt att prata om platser i allmänhet och boenden i synnerhet, som vanliga/annorlunda - och att det är de asylsökandes boenden som är just ”ovanliga”.

Ett liknande språk återkommer på flera ställen i materialet. I Swedish Standards Institutes (SIS)³ styrdokument för anläggningsbostäder kan vi läsa följande om det decentraliserade boendet (vilket också beskrivs som det eftersträvansvärda boendesättet):

decentraliserat boende

boende med spridda och insprängda bostadslägenheter i det ordinarie bostadsbeståndet

(SIS, 2011:8)

Det är alltså ett boende som geografiskt befinner sig i områden vilka annars utgörs av ”det ordinarie bostadsbeståndet”. De är emellertid inte *en del* av det ordinarie bostadsbeståndet, men ”spridda och insprängda” i detta. Även här ser vi alltså uppdelningen mellan det vanliga bostadsbeståndet och de asylsökandes boenden. Denna skillnad framkommer på flera ställen i materialet där alternativa beskrivningar av ”boende” för asylsökande diskuteras, till exempel genom att kalla det för ”logi” eller ”lokal” snarare än ”bostad”. I prop. 1993/94:94 går det att läsa:

Eftersom en utlänning numera i vissa fall skall betala för bostad om han har inkomster eller egna tillgångar bör uttrycket ”logi” användas i stället för ”kostnadsfri bostad”.

(Prop. 1993/94:94, s.99)

En snarlik formulering finner vi också i *Handbok för migrationsärenden*:

Bostad inom ramen för verkets anläggningsboende är att betrakta som ”lokal”.

(Migrationsverket 4:875)

I dessa citat beskrivs den asylsökandes plats för uppehålle först som en bostad, men det är trots allt en bostad som måste kallas för något annat. På motsvarande sätt benämns de asylsökande som bor inom systemet med anläggningsbostäder inte som ”boende” utan som ”inneboende” (SIS, 2011:9) och i Lagen om mottagande av asylsökande (LMA §14) skriver man att asylsökande ”som inte själva ordnar bostad har rätt till logi på förläggning”. Återigen ser vi hur den asylsökandes bostad behöver förstås som någonting annat än en ”bostad”. Min poäng här är att det uppenbarligen finns ett behov av att benämna de asylsökandes bostäder på ett sätt som markerar en skillnad mot vad vi vanligtvis kallar för ”boende”. Sökandet efter begrepp som särskiljer de asylsökandes boende innebär samtidigt att man konstruerar skillnaden mellan dessa och normala boenden för

³ SIS är ej att förväxla med Statens institutionsstyrelse (SiS). Swedish Standards Institute har tagit fram det här analyserade styrdokumentet i samarbete med Migrationsverket.

icke-asylsökande. Denna konstruktion av skillnad konstituerar i sin tur asylboendena som rumsliga platser.

Språket som särskiljer det ”ovanliga” asylboendet från det ”vanliga” bostadsbeståndet kan relateras till den teoretiska diskussion om insida, utsida och gränsdragningar som fördes ovan. Behovet av att begreppsligt fastslå och tala om det vanliga/ovanliga och det ordinära/icke-ordinära, vilar mot föreställningar om att dessa platser befinner sig utanför normen för den politiska gemenskapen. Det mitt textmaterial visar är att det är nödvändigt att konstruera de asylsökandes boende som något som skiljer sig från normen inom den politiska gemenskapen.

När boendet konstrueras som ”annorlunda” blir det också en plats som befinner sig i en ambivalent relation till den politiska ordningen. De återkommande påpekandena att asylboenden avviker från det ordinära kan läsas som att de också avviker från nationalstatens normer för vad ett boende är – detta markeras ytterligare av att det behöver kallas för något annat än just ”boende”, till exempel ”logi” eller ”lokal”. Asylboendet utgör alltså en avvikelse från nationalstatens normer för boende, som samtidigt ligger innanför nationens territoriella gränser. Jag menar att vi här kan urskilja kopplingen från politik och diskurs till det konkret rumsliga. Enligt Brown (2011:80) så kan det rumsliga i sig inte fungera som bärare av mening – platsen får mening när den infogas i diskurser. På motsvarande sätt får asylboendet mening genom att det diskursiva talar om vad det här är för platser. Detta rum befinner sig inom den territoriella nationalstaten, men konstrueras samtidigt som något som avviker från det normala och ordinära inom nationalstatens gränser. Asylboendet konstrueras därför diskursivt som ett rumsligt undantag: de asylsökande är geografiskt inneslutna men platsen där de ska bo konstrueras på ett sätt som skiljer det från den politiska gemenskapen, trots att den ligger innanför dess geografiska gränser.

Beskrivningen av asylboendet som avvikande är formulerat från en position inom den politiska gemenskapen. Det är den svenska nationalstaten som bestämmer vad asylboendet är för plats och som konstruerar denna plats som avvikande från vad som normalt gäller inom den svenska statens gränser. Samtidigt poängterar Agamben (2010:39) att insidan, eller ordningen, förutsätter en utsida. Detta får implikationer för asylboendets förhållande till politiken; när asylboendet konstrueras som ”annorlunda” så ringar detta språk också in det ordinära genom att beskriva vad det ordinära *inte* är. Mer generellt kan man därför säga att normen för vad ett boende är i Sverige förutsätter något som kontrasterar mot denna norm. Asylboendet kan här förstås som en rumslig manifestering av den utmaning för språket om insida och utsida som jag, inspirerad av Étienne Balibar, menar på att den asylsökande utgör. Asylboendet som plats uppstår rumsligt eftersom de som bor där bär på en politisk ambivalent relation till uppdelningen mellan insida och utsida – de är innanför Sveriges gränser men står utanför det svenska medborgarskapet. Detta återspeglas i hur platserna där de bor konstrueras i svensk lag, som något som skiljer sig från den svenska lagens norm för vad ett normalt boende är. Om rumslighet blir meningsbärande genom diskurser, som Brown (2011:80ff) argumenterar, så kan vi därför säga att asylboendet som rum tillskrivs en annorlunda mening än de ”ordinära” boenden,

just eftersom asylsökande som fenomen har en ambivalent relation till nationalstaten: de befinner sig här, men de är inte medlemmar av vår gemenskap.

Eftersom asylboendet, i likhet med den asylsökande som sådan, befinner sig i en ambivalent relation till nationalstaten, är det inte helt enkelt att entydigt placera asylboendet på insidan eller utsidan av nationalstatens gränser. Detta kan ses som en illustration av vad Agamben kallar för en ”inkluderande exkludering”, där åtskillnaden mellan det ordinära boendet och asylboendet, mellan insidan och utsidan, är ömsesidigt konstituerande. Självklart befinner sig asylboendet innanför Sveriges territoriella gränser, men det konstrueras också som ett undantag från de normer och regler som normalt gäller för boenden i Sverige. Asylboendets rumslighet fylls alltså med en annan innebörd än den norm som normalt råder inom nationalstaten.

3.1.2 Boendet som mer än ”bara tak över huvudet”

Asylboendet konstrueras alltså som en plats som skiljer sig från ”det vanliga” och i synnerhet från ”det vanliga boendet”. Men detta är inte det enda sättet som asylboendet beskrivs på i analysmaterialet. Ett annat tema som finns i materialet, är hur dessa platser beskrivs i termer av ”mer än bara ett tak över huvudet” eller något utöver ”en säng att sova i”. Dessa beskrivningar är betydligt mindre frekventa, men samtidigt principiellt intressanta.

I SIS:s styrdokument för anläggningsboenden går det till exempel att läsa:

Rätten till logi är inte begränsad till att få någonstans att sova. Migrationsverket har även ansvar för att de asylsökande i övrigt får det mottagande som krävs för att tillgodose de särskilda behov som kan finnas.

(SIS, 2011:5)

En tendens här är att man fastslår hur asylboendet fungerar genom att beskriva vad det *inte är*; eller är *mer än*; idén om att boendet *bara* är en plats där man erbjuds att sova finns hela tiden närvarande, genom att man knyter an till denna för att beskriva vad asylboendet *är mer än*. Liknande formuleringar dyker även upp på andra ställen i undersökningsmaterialet:

Verkets erbjudande av logi innebär inte enbart ett tillhandahållande av tak över huvudet. I logiet ska det naturligtvis t.ex. finnas sådan hemutrustning som behövs för att boendet ska fungera.

(Migrationsverket 4:864)

Man kan tolka det här sättet att beskriva asylboendet som att det tilldelas funktioner som sträcker sig bortom att bara fungera för livsuppehållande och skydd. I SIS styrdokument lyfts boendet som grundläggande för att människor ska kunna utöva sina fundamentala rättigheter (SIS, 2011:11-12). Asylsökande är inte bara biologiska, utan även sociala varelser och boendet ska inte bara värna om livsuppehållet utan även hennes sociala liv. I propositionen till LMA kan vi på ett liknande sätt läsa:

Asylsökande som bor på en förläggning har tillgång till ett omfattande socialt stöd och särskild kompetens finns för arbete med den problematik som själva asylsituationen medför.

(Prop 1993/94:94, s.35)

I både SIS:s styrdokument och i *Handbok för migrationsärenden* går det att läsa nästa identiska formuleringar (Migrationsverket 4:878; SIS, 2011:16). Men ombesörjandet av den asylsökandes sociala dimensioner framträder också i andra formuleringar:

Vid inskrivningen på en mottagningsenhet ska den asylsökandes aktuella situation i fråga om behov och önskemål under vistelsen i lägenhetsboendet beaktas. Därefter ska enheten göra en social utredning när eventuellt behov uppmärksammas.

(SIS, 2011:16)

I materialet påpekar man på det här sättet kontinuerligt denna sociala dimension, vilket gör att det biologiska framstår som den självklara utgångspunkten och de asylsökandes övriga behov framstår som mervärden. Att det behöver påpekas att asylboendet innebär något mer än bara ett tak och att den asylsökande har sociala behov som man söker tillgodose, visar att detta inte är en självklarhet. För då hade det inte behövt påpekas.

Under föregående rubrik tolkade jag konstruktionen av asylboendet som annorlunda som en manifestation av den asylsökandes exkludering ur den politiska gemenskapen. Samtidigt är detta utanförskap inte entydigt och den faktiska platsen för boendet ligger inom nationalstatens territorium. I det här avsnittet ser vi att asylboendet samtidigt också konstrueras som en plats som inte bara ska fungera livsuppehållande, utan även värna om dessa människors sociala stödbehov. Detta kan ses som en inkluderande gest från den svenska staten. Men att dessa behov inte är självklara, utan måste påpekas och regleras, visar samtidigt att denna inkludering är villkorad. På det här sättet markeras en norm om tak över huvudet samt ett mervärde som innebär att man även tar hänsyn till behov utöver de mest grundläggande.

3.2 Den kontrollerade platsen

Det andra övergripande temat i denna undersöknings analyskapitel flyttar fokus från hur asylboendet diskursivt konstrueras till hur det konstrueras som en plats för kontroll. Det som här kommer undersökas är då hur relationen mellan den politiska ordningen och asylboendet som plats framträder inom den diskursiva formation vilken omgärdar boendet. När det första temat lägger fokus på vad dessa platser *är*, kommer jag i detta tema istället fokusera på relationen mellan politiken och boendet.

3.2.1 Lagen och undantaget

Asylboendet konstrueras alltså som en plats som befinner sig både innanför och utanför ordningen – ett rum som går att förstå både i termer av utsida och av insida. Asylboendet är emellertid också en plats som ständigt är måltavla och spelplan för politiska åtgärder, vilket kan illustreras i följande citat:

Bestämmelsen innebär också att en utlänning som på egen hand ordnat bostad och som inte kan eller vill bo kvar där har rätt till logi på en förläggning. Denna rätt kan dock inte göras gällande vid en viss förläggning. Det måste ankomma på Invandrarverket att anvisa en lämplig förläggning.

(Prop. 1993/94:94, s.99)

Hur den politiska ordningen träder in i boendet genom politiska åtgärder, illustreras här av att man besitter rätten av att avgöra var den asylsökande tillåts bo. Även om boendet konstrueras som, i någon bemärkelse, annorlunda och exkluderad från ”det vanliga”, så tycks den politiska ordningen ändå kontrollera det. Samma tendenser framträder även på andra ställen i materialet:

Den enhet som förmedlar lediga anläggningsplatser avgör om byte av boende kan medges. Om en utlänning har önskemål om annan anläggningsplats och om mottagningsenheten anser att det finns särskilda skäl, kontaktas den enhet som förmedlar platser.

(Migrationsverket 4:864)

Det kan hända att du måste flytta från lägenheten under tiden du väntar på beslut, men Migrationsverket kommer då att erbjuda ett boende någon annanstans.

(Migrationsverket 3:1)

Det vi här ser är att möjligheterna att flytta till ett annat boende grundar sig i ett beslut som fattas av den svenska staten, men också att man – mot sin vilja – kan bli förflyttad från ett boende till ett annat. Även den så kallade ”privata sfären” – det utrymme i boendet som endast den boende har tillträde till – fastslås och bestäms av den svenska staten (jfr. SIS, 2011:10; Migrationsverket 3:3).

Vi ser här hur insidan sträcker sig utanför sig självt och hela tiden – på ett direkt sätt – finns närvarande i utsidan. Detta förhållande blir emellertid än mer paradoxalt om man vidare undersöker hur den politiska ordningen träder in i asylboendet. Det är nämligen inte bara så att den politiska ordningen sträcker sig in i boendet och gör sig gällande genom att besluta om vart personer som söker asyl ska bo och huruvida de ges möjlighet att flytta. Den politiska ordningen manifesterar också sin närvaro genom att skapa ett undantag från vissa lagar som gäller för ordinära boenden. På så sätt avsätter lagen sin egen giltighet inom väggarna för asylboendet. Detta framgår av följande citat:

Huvudmannen för en mottagningsenhet är inte bunden av de begränsningar i rätten att tillträde en lägenhet som gäller i hyresförhållanden enligt 12 kap. 26 § Jordbalken. JO har i ett beslut 1993-10-14 uttalat att boendetrymmen får anses som skyddade mot husrannsakan och liknande intrång från det allmänna enligt 2 kap. 6 § Regeringsformen.

(Migrationsverket 4:866)

Det som här uttrycks är att den politiska ordningen inte är bunden att agera enligt vissa av de lagar som annars omgärdar ett boende. Detta måste förstås mot bakgrund av konstruktionen, som beskrevs ovan, av asylboendet som ”annorlunda” och skilt från det ordinära bostadsbeståndet. Med Agambens terminologi kan man säga att lagen suspenderar sig själv (Agamben, 2010:27). Samtidigt framgår att det ändå, vilket JO alltså påpekar, finns ett visst skydd genom andra lagrum. Konstruktionen av asylboendet som en plats där vissa lagar inte alltid gäller, kan vid en första anblick förefalla vara ett sätt för staten att ”ta ett steg bakåt” och lämna asylboendet åt sitt eget öde. Men beslutet om lagens upphävande verkar vid närmare granskning ha en annan funktion, vilket framgår några rader senare i samma text:

Migrationsverket har i egenskap av huvudman för en anläggning rätt att tillträda alla utrymmen med undantag för det utrymme som upplåtits åt utlänningar som hans eller hennes ”privata sfär”.

(Migrationsverket 4:866)

Alltså: detta ”tillträde till alla utrymmen” möjliggörs just av vissa lagar inte gäller i asylboendet. När vissa lagar inte gäller försvinner också ett rättligt skydd för den enskilde mot statliga intrång. Lagen drar sig alltså tillbaka, vilket paradoxalt nog innebär att den politiska ordningen får tillträde på ett mer radikalt sätt. Genom att upphäva vissa lagar som gäller för ordinära boenden, kan alltså den svenska staten sträcka sig in i rummet på ett sätt som den annars hindrar sig själv från att göra. Det uppstår här en situation där det faktum att asylboendet befinner sig i ett tudelat förhållande till lagen och politiken, gör att politiken kan tillträda asylboendet på ett sätt som det inte skulle kunna om det helt omslötts av lagen.

Att boendet befinner sig både på insidan och på utsidan görs alltså inte bara gällande i hur det konstrueras, utan också hur det kontrolleras. Det är först när asylboendet konstrueras som delvis utanför lagen, och därmed utanför nationalstatens generella rättighetsskydd, som staten ges möjlighet att få tillgång till dessa rum. Hade asylboendet befunnit sig helt inom den politiska gemenskapens lagar så hade staten inte haft tillträde till asylboendet, eftersom det hade skyddats av de civila rättigheterna hos människorna som bor där. Hade asylboendet å andra sidan legat helt utanför lagen, eller för den delen utanför nationalstatens Sverige, så hade staten per definition inte kunnat kontrollera dessa platser.

Även detta relaterar till relationen mellan nationalstaten som territorium och som politisk gemenskap styrd av lagar. Asylboendet väcker frågor kring huruvida dessa två alltid sammanfaller med varandra. Det verkar nämligen vara så att lagen inte alltid gäller fullt ut inom den territoriella nationen, detta är innebörden av att

asylboendet är ett undantag från de grundläggande rättigheter som gäller för alla andra boenden i Sverige. När lagen inte är absolut giltig inom den geografiskt avgränsade nationalstaten, frångöps också nationens territoriella dimension från dess politiska dimension – nationens politiska gränser tycks inte sammanfalla med dess geografiska. Det är denna dubbelhet, att befinna sig inom nationalstaten som geografisk plats men både innanför och utanför den som politisk sammanslutning, att vara inkluderad på vissa sätt men exkluderad på andra, som gör att politiken ändå kan sträcka sig in i boendet och kontrollera det.

3.2.2 Den privata sfären

Parallellt med att ordningen – genom att villkora sig självt – ges möjlighet att beträda boendet som fysiskt rum, konstrueras också en ny och okränkbar ”privat sfär” dit de svenska ordningsmakterna trots allt inte når. I SIS:s styrdokument beskrivs denna sfär på följande sätt:

privat sfär

med privat sfär i verkets boende menas den säng och det kläd-/förvaringsskåp och säkerhetslåda som den inskrivne har blivit tilldelad. Så länge utläningen är inskriven och bor på den anvisade platsen har personalen inte rätt att undersöka eller bereda sig tillträde till det område som definieras som privat sfär

ANM. eftersom det är Migrationsverket som disponerar bostadslägenheterna förfogar Migrationsverket också över rätten att ange vilket område som uppläts till den ”privata sfären” för inskrivna asylsökande.

(SIS, 2011:10)

Den privata sfären är alltså ett utrymme som tilldelas den boende, vilken inte får kränkas av den politiska ordningen. Den privata sfären dyker också implicit upp i mitt analysmaterial:

Du har ansvar för dina egna personliga tillhörigheter och du ska ta med dem när du flyttar från lägenheten. Du kan förvara dem i ett skåp eller i något annat utrymme som du blir tilldelad.

(Migrationsverket 3:3)

Den nya ”privata sfär” som här konstrueras är emellertid något annat än den sfär som generellt skyddas för svenska medborgare av lagen. Den svenska staten definierar härmed själv den sfär som inte får kränkas – och denna sfär är mindre än vad som gäller för svenska medborgare. Det som här verkar hända är att den politiska ordningen avsäger sig sin egen giltighet genom att villkora lagarna som omgärdar boendet, men återinskriver den genom att upprätta nya gränser för hur långt politiken kan sträcka sig in i rummet. Den politiska ordningen förefaller trots allt finnas närvarande innanför rummets fyra väggar, men har nu bytt skepnad och cementerat ordningens mandat att beträda rummet. Förhållandet mellan den privata sfären och villkorandet av lagen illustrerar emellertid tydligt ett genomgående tema i denna undersökning: den tudelade status som boendet har

och de motsättningar som strålar samman och omgärdar det. Förhållandet exemplifierar den dubbelhet som ständigt gör sig gällande när asylboendet teoretiskt ska förstås; förhållandet mellan asylboendet och staten, hur gränserna mellan insida och utsida dras, återinskrivs på olika sätt och asylboendet ter sig ofta vara en plats som både befinner sig innanför och utanför på en och samma gång. I fallet med den privata sfären och lagens villkorande så blir dessa tendenser tydliga.

4 Slutsatser

I den första, teoretiska, delen av denna undersökning diskuterade jag den asylsökandes situation utifrån begreppen insida, utsida och gränsdragningar. Denna teoretiska reflektion har sedermera legat till grund för en analys av boendeformen *anläggningsboende* för asylsökande och hur den diskursivt konstrueras. Dessa två steg svarar också mot de två underfrågeställningar som formulerats för att besvara undersökningens huvudfrågeställning. I detta avsnitt kommer jag att summera och diskutera mina slutsatser.

Min första frågeställning handlade om att skapa en teoretisk förståelse för asylsökande som fenomen. Jag har argumenterat för att asylsökandes situation går att förstå utifrån uppdelningar mellan insida och utsida samt att de förefaller vara inkluderade och exkluderade samtidigt i förhållande till nationen som politisk gemenskap. Detta utgör en utmaning för ett tänkande som bygger på skarpa uppdelningar mellan insida och utsida. Varje sådan uppdelning behöver kunna avgränsas, men den asylsökande går hela tiden att tänka som både innanför och utanför vilket skapar en utmaning för kategorierna insida och utsida (Balibar, 2009:15). Då den asylsökande är bärare av en dubbelhet i förhållande till nationen som politisk gemenskap samtidigt som hon befinner sig inom dess territoriella gränser, leder detta till att nationen som, å ena sidan, politisk gemenskap och, å andra sidan, territoriell avgränsning inte alltid överensstämmer med varandra.

Dessa resonemang leder vidare till besvarandet av min andra frågeställning. Den mening som asylboendet fylls med som rum återspeglar svårigheten att avgränsa insidan från utsidan. Asylboendet beskrivs som annorlunda i relation till den politiska gemenskapen men samtidigt som något mer än bara ett tak över huvudet. Den ambivalens som uppstår i relationen mellan asylboendet och nationalstaten, skapar ett behov av att kontrollera dessa platser. Dessa platser konstrueras som platser för kontroll, genom att nationens lagar inte fullt ut gäller här. Detta innebär att staten kan tränga in där utan att ta hänsyn till lagen. Samtidigt återinskrivs en privat sfär, som förvisso inte korresponderar mot det civilrättsliga skydd som suspenderats.

Genom att besvara dessa två underfrågeställningar ges vi nu möjlighet att besvara den övergripande frågeställningen som ligger till grund för denna uppsats: *Hur kan man förstå de platser som utgör de asylsökandes boenden?* Mitt svar är att asyl som fenomen och platserna dessa människor befinner sig på, bör tänkas i ljuset av en teoretisk förståelse av dess förhållande till den enskilda nationen och nationsformen. Asylboendet är en plats som finns för att inhysa asylsökande, vilka är människor vars situation uppstår genom dess förhållande till nationalstaten. Dessa platser karaktäriseras av en ambivalent relation till de lagar som gäller inom Sveriges gränser, de befogenheter staten har att kontrollera dessa platser, och de

normer för vad som är ett ”boende” som gäller i Sverige. De befogenheter som staten har att kontrollera och reglera dessa platser, är ett resultat av detta är platser som konstrueras på ett sätt som gör att de inte entydigt kan sägas ligga innanför eller utanför gränsdragningarna kring den politiska gemenskapen.

Samtidigt tror jag att min analys också belyser vissa aspekter av hur man kan förstå nationen. I min undersökning tenderar nämligen nationen att kunna förstås som, dels en territoriell bestämning och dels en politisk gemenskap, utan att dessa två alltid svarar mot varandra. Nationen framträder alltså som både fysisk och metafysisk. Denna uppdelning mellan dels den territoriella och fysiska nationalstaten och dels den politiska och metafysiska, framträder när den konfronteras med asylboendet. I asylboendet sker en fusion mellan det politiska och metafysiska med det territoriella och fysiska. Detta illustrerar också att det även *inom* den territoriella nationalstaten finns platser som befinner sig i ett komplext förhållande till nationen.

På ett liknande sätt framträder ”gränsen”, som begrepp, på olika nivåer i min undersökning. Gränsdragningar har aktualiserats som ett teoretiskt verktyg för att förstå uppdelningen mellan den politiska gemenskapens insida och utsida, som ett geografiskt begrepp för territoriella avgränsningar kring nationalstater och som en markör för vilka rum som inkluderas i den nationella politiska gemenskapen. Samtidigt förefaller dessa olika föreställningar vävas samman: det är den asylsökandes överskridande av gränsen mellan den politiska gemenskapens insida och utsida som väcker frågor kring huruvida nationens politiska och geografiska gränser alltid sammanfaller, som skapar ett behov av att konstruera asylboendet som frånskilt den övriga nationen samt att kontrollera det. Idéer om gränser blir därför ett tematiskt kitt som löper igenom undersökningen.

Jag har försökt visa hur asylboendet och den asylsökande överskrider uppdelningen mellan insida och utsida. Étienne Balibar visar att denna uppdelning förutsätter tydliga avgränsningar mellan vad som innesluts och utesluts. Asylboendet och den asylsökande befinner sig i ett system konstruerat kring förhållanden mellan insida, utsida och gränser, samtidigt som detta språk blir otillräckligt för att fullt ut kunna beskriva vad detta är för platser och människor. Detta illustreras av hur asylboendet, så som det diskursivt konstrueras i det material jag har analyserat, både kan förstås som placerat innanför och utanför den politiska gemenskapens gränser. På så sätt framträder asylboendet och den asylsökande som fenomen vilka gäckar och skapar en osäkerhet kring de kategorier som i grunden skapar dem: systemet konstruerar en situation vilket det inte äger ett språk för att kunna förstå. När vårt sätt att systematisera världen och det språk vi använder oss av inte riktigt ger oss möjligheter att förstå det som framträder framför oss, ställs dessa kategorier på sin spets.

För att kunna förändra den situation som den asylsökande befinner sig i behöver vi ha en teoretisk förståelse av hennes situation och hennes förhållande till systemet inom vilket hon figurerar – ett system som bygger på uppdelningar mellan insida och utsida. Samtidigt som jag har försökt att visa hur asylboendet, som rum, konstrueras utifrån ett språk vars uppdelning mellan insida och utsida inte riktigt håller samman, och hur detta är en viktig aspekt av hur dessa platser

kan kontrolleras, så kanske denna ambivalens också kan hjälpa oss att rikta en kritisk uppmärksamhet mot hur vi kategoriserar världen genom att dela in den i nationalstater.

5 Referenser

- Agamben, Giorgio, 2010, *Homo sacer – Den suveräna makten och det nakna livet*. Göteborg: Daidalos AB.
- Arendt, Hannah, 1958, *The Orgins of Totalitarianism*. Cleavland: Meridian Books.
- Balibar, Étienne, 2009, *Vi, det europeiska folket? – Reflektioner kring ett transnationellt medborgarskap*. Hägersten: Tankekraft Förlag.
- Beckman, Ludvig, 2007, *Grundbok i idéanalys: Det kritiska studiet av politiska texter och idéer*. Stockholm: Santérus förlag.
- Bergström, Göran – Boréus, Kristina, 2005, *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Boverket, 2008, *Asylsökandes eget boende, EBO – en kartläggning*. Upplaga 1:2, Karlskrona: Boverket.
- Brown, Wendy, 2011, *Inhägnade stater, avtagande suveränitet*. Hägersten: Tankekraft Förlag.
- Buckel, Sonja – Wissel, Jens, 2010, ”State Project Europe: The Transformation of the European Border Regime and the Production of Bare Life”. *International Political Sociology*, 4, 33-49.
- Conlon, Deirdre – Gill, Nick, 2013, ”Gagging orders: asylum seekers and paradoxes of freedom and protest in liberal society”. *Cirizenship Studies*, 17:2, 241-259.
- Dublinförordningen (EG nr. 343/2003)
[Elektronisk]:<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:050:0001:0010:SV:PDF>
Hämtdatum: 2014-03-24
- European Union Agency for Fundamental Rights, 2013, *Handbook on European law relating to asylum, borders and immigration*. Luxemburg: Publications Office of the European Union.
- Horner, Jed – Rule, John, 2013, ”The Politics of Space and the Spatialisation of Politics: New Directions for Examining the Connections between Immigration and Contagion”. *New Political Science*, 35:3, 463-478.
- Insin, Engin F., 2009, ”Citizenship in flux: The figure of the activist citizen”. *Subjectivity*, 29, 367-388.
- LMA: Lag (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.
Migrationsverket 1 – Migrationsverkets webbplats, Asylregler
[Elektronisk]:<http://www.migrationsverket.se/info/443.html>
Hämtdatum: 2014-03-24.

- Migrationsverket 2 – Migrationsverkets webbplats, Migrationsverket erbjuder dig boende
 [Elektronisk]:<http://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/For-dig-som-har-sokt-skydd-och-asyl/Boende.html>
 Hämtdatum: 2014-03-24.
- Migrationsverket 3 – Boendeinformation *Att bo i Migrationsverkets lägenheter*
 [Elektronisk]:http://www.migrationsverket.se/download/18.5e83388f141c129ba6313f34/1381926474496/boendeinformation_sv.pdf
 Hämtdatum: 2013-11-24
- Migrationsverket 4 – *Handbok i migrationsärenden* (senast ändrad 2013-08-05)
 [Elektronisk]:<http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Vart-uppdrag/Lagar-och-regler/Handbok-i-migrationsarenden.html>
 Hämtdatum: 2013-11-13
- Migrationsverket 5 – Aktuell statistik, *Migrationsverkets mottagningssystem*
 [Elektronisk]:<http://www.migrationsverket.se/download/18.7c00d8e6143101d166d7da/1399275225793/Inskrivna+personer+i+Migrationsverkets+mottagnin+gssystem.pdf>
 Hämtdatum: 2014-05-20
- Mänskliga Rättigheter, artikel 14
 [Elektronisk]:<http://www.manskligarattigheter.se/sv/vem-gor-vad/forenta-unionerna/fn-s-allmanna-forklaring>
 Hämtdatum: 2014-03-24
- Neumann, Iver B., 2003, *Mening, Materialitet, Makt: en introduktion till diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Owens, Patricia, 2009, "Hannah Arendt". Edkins, Jenny (ed.) - Vaughan-Williams, Nick (ed.), 2009, *Critical Theorists and International Relations*. Abingdon: Routledge.
- Pécoud, Antoine – de Guchteneire, Paul (2006) "International Migration, Border Controls and Human Rights: Assessing the Relevance of a Right to Mobility", *Journal of Borderlands Studies*, vol. 21, no. 1, s. 69-86.
- Proposition 1993/94:94, *Mottagande av asylsökande m.m*
- Ramadan, Adam, 2013, "Spatialising the refugee camp". *Transactions of the Institute of British Geographers*, 38, 65-77.
- Riksrevisionen RIR 2012:23, *Början på något nytt – Etableringsförberedande insatser för asylsökande*
- Sandhu, Amandeep, 2002, "No More Inside/Outside: Transnationalism and the New Political Economy". *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, vol.1, nr.3.
- Schierup, Carl-Ulrik – Ålund, Aleksandra, 2011, "The end of Swedish exceptionalism? Citizenship, neoliberalism and the politics of exclusion". *Race & Class*, vol.53, 45-64.
- Schuster, Liza, 2005, "A Sledgehammer to Crack a Nut: Deportation, Detention and Dispersal in Europe". *Social Policy and Administration*, vol.39, nr.6, 606-621.

- Swedish Standards Institute, 2011, *SIS-WA2:2011 – Lägenhetsboende för asylsökande(ABO)*. Stockholm.
- UNHCR 1 (The UN Human Refugee Agency) – UNHCRs webbplats, Asylsökande [Elektronisk]:<http://www.unhcr.se/se/vem-vi-hjaelper/asylsoekande.html>
Hämtdatum: 2014-03-24.
- UNHCR 2 (The UN Human Refugee Agency) – UNHCRs webbplats, FN:s flyktingkonvention [Elektronisk]:<http://www.unhcr.se/se/om-oss/1951-aars-flyktingkonvention.html>
Hämtdatum: 2014-03-24
- UtlL: Utlänningslag (2005:716)
- Vaughan-Williams, Nick, 2009, ”The Generalised Biopolitical Border? Re-Conceptualising the Limits of Sovereign Power”. *Review of International Studies*.
- Vitus, Kathrine, 2011, ”Zones of indistinction:family life in Danish asylum centres”. *Distinktion: Scandinavian Journal of Social Theory*, vol.12, nr.1, 95-112.